

Цитування:

Марченко І. Я. Стилїстика та орнаменталїстика французької керамїки перїоду історизму на прикладї мануфактури Gien. *Вїсник Національної академїї керївних кадрїв культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 1. С. 230–236.

Марченко Ірина Ярополківна,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи
Національної академїї керївних кадрїв
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0009-0009-9365-8090>
marchenko.autent@gmail.com

Marchenko I. (2025). Stylistics and Ornamentalism of French Ceramics of the Period of Historicism on the Example of the Gien Manufactory. National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal, 1, 230–236 [in Ukrainian].

СТИЛІСТИКА ТА ОРНАМЕНТАЛІСТИКА ФРАНЦУЗЬКОЇ КЕРАМІКИ ПЕРІОДУ ІСТОРИЗМУ НА ПРИКЛАДІ МАНУФАКТУРИ GIEN

Мета дослідження. У статті здійснюється комплексний аналіз та систематизація художньо-стилістичних особливостей виробів французької керамічної мануфактури La Faïencerie de Gien періоду історизму (1850–1900). Дослідження спрямоване на визначення джерел стилістичних запозичень, їх характерних особливостей та специфіки інтерпретації у виробах мануфактури, а також встановлення взаємозв'язку між загальноєвропейськими тенденціями історизму та їх втіленням у французькому фаянсовому виробництві XIX ст. **Методи дослідження.** В основу дослідження покладено комплексний міждисциплінарний підхід, що включає: історико-хронологічний метод, компаративний аналіз порівняння оригінальних історичних зразків та їх інтерпретацій у виробах Gien та мистецтвознавчий аналіз. Систематизація використана в дослідженні для класифікації основних стильових напрямів у продукції мануфактури та структурування отриманих даних за типологічним принципом виробництва. **Наукова новизна.** У дослідженні здійснено комплексну систематизацію та класифікацію основних стильових напрямів у виробах мануфактури La Faïencerie de Gien періоду історизму, що дозволило створити цілісну картину художньо-стилістичного розвитку виробництва. Детально досліджено та охарактеризовано особливості інтерпретації історичних стилів у продукції мануфактури, включаючи технічні, художні та композиційні аспекти, що розширює розуміння специфіки роботи керамічних виробництв періоду історизму. Встановлено та обґрунтовано прямий зв'язок між загальноєвропейськими тенденціями історизму та їх втіленням у французькому фаянсовому виробництві XIX ст. на прикладі конкретної мануфактури. **Висновки.** На основі проведеного дослідження було систематизовано та всебічно проаналізовано основні стильові напрями у виробах мануфактури La Faïencerie de Gien періоду історизму. Встановлено, що вони формують дві групи: французькі регіональні стилі та стилі запозичені з інших регіонів. Дослідження підтвердило, що період найвищого розквіту виробництва мануфактури (1850–1900) хронологічно збігся з періодом зрілого історизму у французькому декоративно-ужитковому мистецтві. Цей фактор став визначальним у формуванні художньо-стилістичної програми виробництва, зумовивши системне звернення до історичних стилів як джерела натхнення та творчої інтерпретації. В результаті дослідження виявлено, що мануфактура досягла виняткових успіхів у відтворенні стилістики італійського Ренесансу, створивши власний впізнаваний стиль «де Жьєн».

Ключові слова: кераміка, фаянс, Франція, ренесанс, історизм, неоренесанс, орнамент, Руан, Страсбург, глазур, розпис, майолїка.

Marchenko Iryna, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor at the Department of Art Expertise, National Academy of Culture and Arts Management

Stylistics and Ornamentalism of French Ceramics of the Period of Historicism on the Example of the Gien Manufactory

The purpose of the study. The article provides a comprehensive analysis and systematisation of the artistic and stylistic features of the products of the French ceramic manufactory La Faïencerie de Gien of the Historicist period (1850–1900). The research is aimed at identifying the sources of stylistic borrowings, their characteristic features and specifics of interpretation in the manufactory's products, as well as establishing the relationship between the pan-European trends of historicism and their implementation in the French faience production of the nineteenth century. **Research methodology** is based on a comprehensive interdisciplinary approach, including the historical and chronological method, comparative analysis of the comparison of original historical samples and their interpretations in Gien products, and art historical analysis. The systematisation was used in the study to classify the main style trends in the manufactory's products and to structure the data obtained according to the typological principles of production. **Scientific novelty.** The study carried out a comprehensive systematisation and classification of the main stylistic trends

in the products of the La Faïencerie de Gien manufactory of the period of historicism, which allowed to create a holistic picture of the artistic and stylistic development of production. The peculiarities of the interpretation of historical styles in the products of the manufactory, including technical, artistic and compositional aspects, are studied and characterised in detail, which expands the understanding of the specifics of the work of ceramic production of the period of historicism. The direct connection between the pan-European trends of historicism and their implementation in the French faience production of the nineteenth century on the example of a particular manufactory is established and substantiated. **Conclusions.** Based on the study, the main stylistic trends in the products of the La Faïencerie de Gien manufactory of the period of historicism were systematised and comprehensively analysed. It has been established that they form two groups: French regional styles and styles borrowed from other regions. The study has confirmed that the period of the highest production heyday of the manufactory (1850–1900) chronologically coincided with the period of mature historicism in French decorative and applied arts. This factor became decisive in the formation of the artistic and stylistic programme of the production, causing a systematic appeal to historical styles as a source of inspiration and creative interpretation. The research has revealed that the manufactory has achieved exceptional success in reproducing the Italian Renaissance style, creating its own recognisable 'de Gienne' style.

Keywords: ceramics, faience, France, Renaissance, historicism, neo-Renaissance, ornament, Rouen, Strasbourg, glaze, painting, majolica.

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження французької кераміки періоду історизму, зокрема виробів мануфактури La Faïencerie de Gien, зумовлена кількома важливими факторами. Це недостатня вивченість французького керамічного виробництва XIX століття порівняно з більш ранніми періодами, що створює прогалину в розумінні розвитку європейського декоративно-ужиткового мистецтва та важливість періоду історизму як культурного феномену, що суттєво вплинув на розвиток європейського мистецтва та потребує глибшого дослідження його проявів у різних галузях декоративно-ужиткового мистецтва. Існує необхідність систематизації та наукового аналізу художньо-стилістичних особливостей виробів La Faïencerie de Gien як одного з провідних керамічних виробництв Франції XIX століття, що може слугувати моделлю для розуміння загальних процесів розвитку керамічного мистецтва цього періоду. Сьогодні інтерес до історичних стилів у сучасному мистецтві та дизайні зростає, і вони потребують глибокого розуміння та інтерпретації.

Аналіз досліджень і публікацій. Французька кераміка, зокрема фаянс досить рано стали об'єктами дослідницького інтересу. Перші роботи присвячені систематизації європейського фаянсу та майоліки (до XIX ст.) з'являються в кінці XIX ст. Так, робота Теодора Дека, видана у 1887 р. не втратила своєї актуальності й сьогодні [3]. Французький фаянс XIX ст. потрапляє до кола дослідницьких інтересів у пер. пол. XX ст. [7, 8]. Однак кераміка Gien довгий час не потрапляла до поля зору дослідників і не ставала об'єктом окремих фундаментальних досліджень. У 1981 р. виходить друком робота Рожера Бернарда та Жан-Клода Ренарда присвячена історії заводу Gien [2]. Дослідження спирається на великий масив архівних матеріалів мануфактури. Дослідження присвячені аналізу стилістики та технології виробництва належать авторству

М. Гімард. Робота Age d'or Gien des faïences від 1992 року присвячена кераміці Gien від часів заснування по період модерну включно [4]. Робота Faïence de Gien (1821–1900) є поглибленим продовженням першого дослідження [5].

Мета дослідження. У статті здійснюється комплексний аналіз та систематизація художньо-стилістичних особливостей виробів французької керамічної мануфактури La Faïencerie de Gien періоду історизму (1850–1900). Дослідження спрямоване на визначення джерел стилістичних запозичень, їх характерних особливостей та специфіки інтерпретації у виробах мануфактури, а також встановлення взаємозв'язку між загальноєвропейськими тенденціями історизму та їх втіленням у французькому фаянсовому виробництві XIX ст.

Виклад основного матеріалу. Французька кераміка періоду історизму є непересічним явищем в історії європейського декоративно-ужиткового мистецтва. Еклектична у стильовому відношенні ця кераміка вирізнялась різноманітністю декорування та форм.

Періодом розквіту фаянсу у Франції були XVII–XVIII ст. В цей період з'являється ряд характерних саме для цієї країни форм та остаточно формуються регіональні стилі розписів. Ряд політичних, соціально-культурних та економічних причин призводить до згорання та розорення більшості фаянсових мануфактур в кінці XVIII – початку XIX ст. та втрати інтересу французького суспільства до традиційного фаянсу [3, 113–116].

XIX ст. стає періодом історизму – широкого культурно-мистецького явища. Згідно з концепцією австрійською мистецтвознавці Р. Вагнер-Рігер еволюція історизму пройшла три етапи:

1 період – романтичний історизм (1770–1870), який можна вважати перехідним від неокласицизму до власне зрілого історизму.

Для періоду характерне поступове захоплення готикою та ренесансом і зародженням відповідно таких підстилів як неоготика та неоренесанс, а також еклектичних підстилів з поєднанням європейських та неєвропейських елементів (візантійський, неомавританський стилі, тощо).

2 період – зрілий історизм (1870–1890), який відрізняє зміна в ставленні до минулого. Суб'єктивність романтизму відкидається, стиль стає більш цілісним з домінуванням неоренесансу. Також розвивається орієнтальний (східний) стиль в різних регіональних інтерпретаціях.

3 період – пізній історизм (після 1890 р.) це завершальний етап що поступиться модерну.

У мистецтві кераміки епоха історизму виражається в поверненні до зразків доби Відродження та подальших епох. Франція протягом багатьох століть мала велику кількість самобутніх в стильовому відношенні виробництв фаянсу та порцеляни що розвивались до сер. XVIII ст. Саме до цих зразків звернулись майстри XIX ст. в межах концепції історизму. Для Франції цього періоду характерне відродження фаянсового виробництва після тривалого занепаду. Це був складний та не лінійний процес. Доба індустріалізації призвела з одного боку до підвищення попиту на фаянсові вироби, а з іншого часто створювала не рівні можливості серед керамічних виробництв різних регіонів Європи, внаслідок чого багато з них не існували довго та банкрутували. Одним з найкращих фаянсових виробництв цього періоду була мануфактура La Faïencerie de Gien. La Faïencerie de Gien (далі Gien (Жьєн)) була створена британцем Томасом Холлом у 1821 р. в долині Луари у м. Жієні [2, 9]. Історію мануфактури позаминулого століття можна чітко поділити на 2 періоди:

1. 1821–1850 рр. – початковий етап. Для даного періоду характерний білий фаянс, використання деколі в декоруванні предметів.

2. 1850 – до кінця століття – золота доба виробництва. Характеризується великою кількістю різноманітних форм та декору, що були запозиченні з виробів регіонів Марселя, Руана, Саксонії, Севрської мануфактури та

італійської майоліки періоду Ренесансу. Виробництво швидко зростає. Вироби декоруються ручним високоякісним розписом [6].

Відтак можна констатувати що розквіт виробництва Gien прийшовся саме на період історизму у Франції. Стилізація характерна для історизму у фаянсі Gien виражалась з одного боку в запозиченні форм притаманних кераміці минулого, а з іншого розписам минулих епох та інших країн. Серед стилізацій декору Gien можна виділити суто французькі стилі, які формувались у різних регіонах Франції у XVII–XVIII ст:

Le «rayonnant» de Rouen (промені Руану)

Les fleurs de Strasbourg (стиль страсбурзьких квітів)

Les décors de Marseille (марсельський стиль)

La «porcelain de Sevres» (стиль порцеляни Севру)

La «porcelain de Paris» (стиль паризької порцеляни)

Та стилізації що були запозичені з мистецтва інших регіонів:

La «porcelain anglaise» (стиль англійської порцеляни)

La facette orientale (східний (орієнтальний) стиль)

Les décors de la Renaissance (стиль італійського Ренесансу)

Le «rayonnant» de Rouen (промені Руану) став одним з найпопулярніших стилів Gien у XIX ст. Історія формування стилю бере свій початок у XVI ст. а завершується у XVIII ст. Це регіональний стиль півночі Франції, для якого були типовими монохромні кобальтові розписи або кобальтові з додаванням червоної землі та вохри. Його ще називали стилем ламбрекена, оскільки основними елементами в ньому виступали барокові фестончасті візерунки-бардюри з драпіровками та завитками, які мали назву ламбрекен. Зазвичай в орнаменті чергувались великі та малі елементи [7, 174–175]. У XVIII ст. з'являється версія орнаменту ламбрекенів для круглого посуду, що отримує назву стиль rayonnant (промінь) [8, 145].

Рис. 1. 1 – Ваза, Руан, (XVII ст.), 2. – Кашино Gien, (др. пол. XIX ст.), 3 – Тарілка, Руан, (1710 рр.), 4. – Тарілка Gien (др. пол. XIX ст.), 5. – Тарілка Gien (1880 рр.)

Руанський стиль до сьогодні є візитівкою регіону. В період історизму до нього зверталась велика кількість як французьких, так і європейських виробників. Вироби Gien стилізовані під Руан вирізняються тонкою деталізацією та чітким наслідуванням оригіналам у графіці орнаментів [4, 104–106]. Зустрічаються повні копії оригінальних руанських виробів з маркуванням Gien 1860–1890 рр. Найбільш розповсюдженою формою орнаменту на мануфактурі Gien стала варіація візерунку «Променів Руану» на тарілкахна тарілках в монохромному синьому виконанні або з використанням 2–3 кольорів.

Les fleurs de Strasbourg (стиль страсбурзькі квіти). Історія стилю розпочинається на початку XVIII ст. та

пов'язаний з родиною Ханнонг та містом Страсбург. Шість поколінь цієї родини створили явище страсбурзького тонкого фаянсу. Стиль страсбурзьких квітів розвивається під впливом естетики рококо у пер. пол. XVIII ст. Це розписи з натуралістично трактованими квітами, які розкидані по всій площині предмета. Найчастіше на оригінальних предметах трапляються гвоздики, чайні троянди та тюльпани у поєднанні з дрібними ромашками чи незабудками [3, 132–141]. За колористикою цей стиль бере за взірць розписи Мейсен пер. пол. XVIII ст. Вироби Gien зазвичай є прекрасними копіями страсбурзьких квітів. У цих виробках збережена кольорова гамма оригіналів. Мануфактура також копіювала форми XVIII ст.

Рис. 2. 1, 2 – тарілки Страсбурга (XVIII ст.), 3. – тарілка Gien (кінець XIX ст.), 4, 5. – тарілки Марселю (XVIII ст.).

Les décors de Marseille (марсельський стиль). Вироби золоті доби фаянсу марсельського регіону стилістично відповідають добі рококо (пер. пол. XVIII ст.) та неокласицизму (друга пол. XVIII ст.). Ці вироби можна умовно поділити на 2 групи, перша – це квіткові розписи які були натхненні Мейсеном і були дуже подібні на страсбурзькі квіти, друга група це вироби з пейзажними та сюжетними розписами в резервах. Для виробів Марселю була характерна яскрава кольорова гамма з домінуванням рожевого та малинового на білому тлі. Повернення цікавості до марсельського стилю в епоху історизму було типовим для багатьох фаянсових виробництв. Gien створювали як квіткові розписи а ля Марсель, так і пейзажні. В окремі періоди пейзажні мотиви домінували за частотою, що

можливо можна пояснити змінами в попиті та смаками покупців.

La «porcelain de Sevres» (стиль порцеляни Севра). Севрський стиль в порцеляні формувався також у XVIII ст. Він став зразковим для багатьох інших виробництв Франції та Європи. На Севрі були створені «фірмові» кольори (рожевий Помпадур, кобальтово-синій, конарково-жовтий, севрський блакитний та севрський зелений), «фірмові» форми (у стилі неокласицизм) «фірмові» орнаменти (око павича, стрічки тощо) та знамениті севрські сюжетні мотиви [4, 12–13]. Після втрати цікавості до «Великого стилю королів» під час Французької революції та появи стилю ампір друга хвиля цікавості до цієї стилістики в кераміці припадає саме на другий період історизму (після 1850 рр.).

Рис. 3. Вироби Gien у стилі Севру, др. пол. XIX ст.

При створенні копій та стилізацій під Севр майстри Gien велику увагу приділяли наслідуванню форм. Часто в цій стилістиці створювали камінні годинники, чорнильниці, фонтани, вмивальники, парфумерний посуд, жардиньєрки, але на першому місці був столовий посуд та вази. Статуарну пластику Севру на Gien майже не наслідували. Це можна пояснити відмінностями в матеріалах виконання, фаянс не дає тих пластичних можливостей які є у фритової та твердої порцеляни. У виробах Gien севрської стилістики основним кольором був насичений рожевий що імітував колір Помпадур.

La «porcelain de Paris» (стиль паризької порцеляни). Стиль запозичений з паризьких порцелянових виробництв друга пол. XVIII – поч. XIX ст. Форми подібних предметів були подібні до форм посуду розроблених на Севрі. Розписи були мінімалістичні. Замість багатоколірності Севру чи Мейсену тут переважає золото. Основні елементи декору

тонкі гірлянди, стрічки, квіткові букети, монограми. Вироби цієї стилістики не отримали великого розвитку на Gien, тому подібні екземпляри є досить рідкісними на антикварному ринку [4, 32].

La «porcelain anglaise» (стиль англійської порцеляни). Під стилем англійської порцеляни зазвичай розуміють зразки що натхненні виробами Веджвуд (Josiah Wedgwood and Sons). Кераміка Веджвуд це неглазурований, зазвичай кольоровий фаянс у стилі англійського неокласицизму. Як правило це предмети у римській, грецькій або єгипетській стилізаціях що мають рівний колір матеріалу після випалу навіть без застосування розпису чи глазурування. Веджвуду вдалося імітувати ефект античних камей з каменю у кераміці. У Веджвуд було кілька ексклюзивних кольорів – лілово-рожевий, блідо-зелений, чорний і яскраво блакитний. Останній став найбільш популярним і приніс компанії світову славу. Виробництво і технології Веджвуд були

унікальними для свого часу, ці вироби викликали захоплення, їх намагались повторити. Довгий час це не вдавалось нікому, бо рецептури матеріалів, технологія формування та технологія випалу були створені особисто засновником і трималась в секреті. Однак різні виробники з різним ступенем успішності створювали стилізації під Веджвуд. Вироби Gien значно відрізняються від оригіналів за багатьма критеріями. Форми Gien примітивніші, та поступаються деталізацією, а фактура поверхні глянцева в той час, як англійські оригінали матові. Серед кольорів то Gien створював блакитно-білі та лілово-сині варіації. Цей стиль не став одним з основних для Gien.

La facette orientale (східний (орієнтальний) стиль). Із зростанням популярності японізму наприкінці XIX ст. кераміка у східній стилістиці входить до асортименту більшості європейських виробництв. Початок цих процесів був закладений ще у 1850 рр. Після відкриття Японії для зовнішнього світу у 1855 р., японські товари і твори мистецтва у великій кількості були завезені в країни Західної Європи. Перша Всесвітня виставка в Лондоні 1851 р. і Всесвітня виставка в Парижі 1867 р. познайомили широку публіку з маловідомими раніше японською кольоровою гравюрою на дереві, виробами з фарфору, емальми на металі тощо. Японізм в кераміці Gien це перш за все нові форми, типові для китайських та японських виробів. Ці форми дуже лаконічні, геометрично виварені та мінімалістичні [4, 20–25]. Щодо розписів то на відміну від багатьох інших виробників які намагались наблизитись до східних оригіналів на Gien розписи виглядали досить по-європейськи.

Запозичуючи загальну тематику мотивів майстри Gien тяжіли до західної стилістики у трактуванні сюжетів. Для цих виробів характерна східна контрастність та колористика (червоний, чорний, синій, помаранчевий кольори як основні) та сюжети з рибами, птахами та східними квітами.

Les décors de la Renaissance (стиль італійського Ренесансу). Цей стиль став візитівкою Gien на два століття. Вироби цієї серії мануфактура виробляла у великій кількості з кінця XIX ст. по кінець XX ст. Джерелом натхнення тут виступала традиційна італійська майоліка Ренесансу що виготовлялась майстернями Фаєнці, Кафаджоло, Сієни, Урбіно, Кастель-Дуранте, Дерути, Губбіо, Орвієто у XV–XVI ст. Це неймовірно за орнаментикою та колористикою предмети. Кольори що домінують це усі відтінки жовтих земель, синій, зелений, умбра, червона земля, білий [4, 87–92]. Другою унікальною ознакою таких виробів були орнаменти у стилістиці Високого Відродження які ще мають назву «рафаеліски» або «гротески». В цих орнаментах химерно поєднуються флористичні, декоративні та антропоморфні зображення [1, 45]. У трактуванні Gien ці предмети мали темно сине, чорне або біле тло. Форми предметів запозичувались з ренесансної майоліки без змін або з незначними відозмінами. Орнаменти прекрасно адаптовувались до форм, іноді виготовлялись повні копії й за формою і за розписом. Рівень майстерності виконання ручних розписів завжди був на високому рівні. Італійська серія Gien була настільки вдалою що з'явився окремий термін для виробів такої стилістики – «дью Жьєн».

Рис. 4. Верхній ряд – вироби Урбіно, Фаєнці та Дерути XVI ст.
Нижній ряд – вироби Gien др. пол. XIX ст.

Наукова новизна. У дослідженні здійснено комплексну систематизацію та класифікацію основних стильових напрямів у виробках мануфактури La Faïencerie de Gien періоду історизму, що дозволило створити цілісну картину художньо-стилістичного розвитку виробництва. Детально досліджено та охарактеризовано особливості інтерпретації історичних стилів у продукції мануфактури, включаючи технічні, художні та композиційні аспекти, що розширює розуміння специфіки роботи керамічних виробництв періоду історизму. Встановлено та обґрунтовано прямий зв'язок між загальноєвропейськими тенденціями історизму та їх втіленням у французькому фаянсовому виробництві XIX ст. на прикладі конкретної мануфактури.

Висновки. На основі проведеного дослідження було систематизовано та всебічно проаналізовано основні стильові напрями у виробках мануфактури La Faïencerie de Gien періоду історизму. Встановлено, що вони формують дві групи: французькі регіональні стилі та запозичені з інших регіонів стилі. Дослідження підтвердило, що період найвищого розквіту виробництва мануфактури (1850–1900) хронологічно співпав з періодом зрілого історизму у французькому декоративно-ужитковому мистецтві. Цей фактор став визначальним у формуванні художньо-стилістичної програми виробництва, зумовивши системне звернення до історичних стилів як джерела натхнення та творчої інтерпретації. В результаті дослідження виявлено, що мануфактура досягла виняткових успіхів у відтворенні стилістики італійського Ренесансу, створивши власний впізнаваний стиль «де Жьєн».

Література

1. Barbe F. Majolique. L'âge d'or de la faïence italienne au XVIe siècle. France. Citadelles et Mazenod, 2016. 271 p.
2. Bernard R., Renard J. La Faïence de Gien. Paris, 1981. 160 p.
3. Deck Th. La Faïence. Paris, 1887. 329 p.
4. Gillard M. Age d'or Gien des faïences. Paris. Massin editeur, 1992. 151 p.
5. Gillard M. Faïence de Gien (1821-1900). Paris. Massin editeur, 2008. 269 p.
6. Site internet officiel de Gien. URL: <https://www.gien.com/fr/notre-histoire> (дата звернення: 24.12.2024).
7. Savage G., Newman H. An Illustrated Dictionary Of Ceramics. London. Thames and Hudson, 1974. 320 p.
8. Savage G. Pottery through the ages. London. Pelican books, 1959. 247 p.

References

1. Barbe, F. (2016). Majolique. The Golden Age of Italian Earthenware in the 16th Century. France [in French].
2. Bernard, R., & Renard, J. (1981). Gien Earthenware. Paris [in French].
3. Deck, Th. (1887). The Faïence. Paris [in French].
4. Gillard, M. (1992). Gien's Golden Age of Earthenware. Paris [in French].
5. Gillard, M. (2008). Gien earthenware (1821–1900). Paris [in French].
6. Site internet officiel de Gien. (n.d.). URL: <https://www.gien.com/fr/notre-histoire> [in French].
7. Savage, G., & Newman, H. (1974). An Illustrated Dictionary of Ceramics. London [in English].
8. Savage, G. (1959). Pottery through the Ages. London [in English].

*Стаття надійшла до редакції 08.01.2025
Отримано після доопрацювання 12.02.2025
Прийнято до друку 20.02.2025*